

СНН

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ.

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ

Пешта, 1838–1849.

Будимпешта, 8. јун 2006.

Нова серија, г. XVI, бр. 23

Дванаесто Табанско вече

Брзо и ватрено

Фото: ИВАН ЈАНЧИЋ

Храмовна слава у Сечују и Баји

Многе српске православне цркве на територији Будимске епархије посвећене су св. Николи, архиепископу мир-ликијском, а међу древним светињама које заштитника путника и морепловаца празнују као свог патрона, налазе се и сечујски и бајски српски православни храмови.

И док су прославе храмовне славе, летњег св. Николе, у Сегедину и Јегри приређене 20. и 21. маја, догле је у Сечују и Баји празновање патрона светиња, Пренос моштију св. оца Николаја у Бари, уприличено недељу дана касније.

У Сечују, где данас живе две српске породице, храмовна слава прослављена је 27. маја. У древном српском православном храму, који је сазидан после 1750. године, породицама Вуковић и Горјанац у празновању светитеља, који је још за живота сматран чудотворцем, придружили су се и српски православни верници из околине, а и овом приликом дошли су Срби из Хрватске.

Свету литургију служио је јереј Милан Дујмов, администратор сечујске парохије који је уједно одржао и свечану славску беседу. Он је истакао лик и дело св. оца Николаја који је својим животом и радом показао пример хришћанима, прави пут до Цркве и Спаситеља.

Одани Спаситељу и Цркви, иако у малом броју, присутни су се и ове године достојно присетили патрона српске православне цркве у Сечују који је некада био седиште патријарха Арсенија III Чарнојевића, а затим и мохачко-сечујских епископа Никанора Мелентијевића и Михаила Гавриловића.

Серија празновања приведена је крају 28. маја у Баји, где је велелепни месни православни храм, сазидан 1775. године, такође посвећен летњем св. Николи.

Бајци су предвођени Милошем Апићем, председником месне Српске мањинске самоуправе, већ месецима раније отпочели организационе припреме за достојно празновање заштитника древне светиње, а у прослави на нивоу последње неде-

ље у мају у прилог им је ишло и време. Невиђен број како српских православних верника тако и иноверних се појавио у бајској светониколајевској цркви, где су свету литургију служили јереј Јован Бибић, парох сантовачки и јереј Милан Дујмов, администратор бајске парохије, парох калашки, који је уједно одржао и свечану славску беседу.

У проповеди одржаној на српском и мађарском језику, о. Дујмов је говоривши о делу св. оца Николаја подсетио да није случајно што су Бајци за заштитника свог светог храма изабрали управо овог светитеља који је још за живота сматран чудотворцем. Ту њихову оданост, поштовање, приврженост, крунисали су и за време великог пожара који је оновремено захватио Бају: тада су многи, уместо да спасавају своје куће, имање, хрлили са водом ка цркви, како би је спасли и заштитили.

Хришћани, српски православни верници, па и иноверни, гануто су слушали излагање јереја Милана Дујмова, а исто тако били су видно ганути и за време освештења славског колача и благосиљања кољива. Тај свечани чин је уприличен у порти древне светиње.

Овогодишњи кум храмовне славе био је Милош Угреновић који већ дужи време живи у граду на Шугавици. Да је заиста прави домаћин доказао је и тиме што је поред обезбеђивања традиционалних славских обележја и потребштина, неуморно пекао ћевапе за многобројне госте: од 13 сати до 19.30 испекао је пола маже ћевапа што је и „нестало“.

И тај податак сведочи да је свима који су се Бајцима придружили у празновању храмовне славе, указана несвакидашња гостољубивост на коју су се надовезале и добра музика и песма. За право славско весеље побринуо се Оркестар „Дунав“ под руководством Шандора Оршоша који је неуморно свирао, па је овогодишња прослава патрона српске православне цркве у Баји прерасла у општенонародно весеље које ће се дуго памтити.

П. М.

Резање славског колача у Баји

Конференција о мањинама у Сегедину

Предавање Ђуре Поповића

Под насловом „Прошlost, садашњост и будућност мањина у Мађарској и Војводини“, у организацији Савета удружења мањинских самоуправа у Сегедину и месног Народносног савеза, у сегединском Дому народности је 25. и 26. маја одржана међународна мањинска конференција.

Дводневни форум отпочео је научним излагањима о насеобини Немаца и Словака у јужном делу Угарске, а након историјског прегледа, уследила су предавања о регионалном развоју јужне Мађарске и Војводине као регионима. У серију реферата уграђени су и такви сегменти мањинског битисања као што су школство, култура, а није изостао ни цивилини сектор у Војводини. Посебан нагласак је дат положају странаца у Мађарској, на који начин долазе до радних дозвола, привременог боравка и националних виза.

Публика је са посебном заинтересованошћу пратила предавање Ђуре Поповића, потпредседника Уреда за националне и етничке мањине у Мађарској који је детаљно говорио о положају мањина, не заобишавши јесење мањинске изборе од којих у многоме зависи каква ће судбина задесити народности у Мађарској. Он, у свом излагању под насловом „Шансе преживљавања мањина и мањинске самоуправе“, није штедео ни оштре критике како на рачун мађарске политичке елите тако и земаљских мањинских самоуправа. Наиме, још увек има бројних отворених питања која се тичу народности, а ваљало би их што пре решити. Међу њима, конкретно, истакао је и проблем гостујућих професора батањске Српске основне школе који се већ годинама одуговлачи и никако да се реши.

– Исто тако, постоје потешкоће и око обезбеђивања финансијских средстава мањинама: због драстич-

Јелена Марковљев-Веселинов, председница новосентиванске српске самоуправе

них рестрикција, све је мање пара, а о њиховој расподели често пута одлучују особе које су једва или пак уопште нису упознате са проблемима националних и етничких мањина у Мађарској – нагласио је Ђура Поповић који је на крају истакао своју наду и оптимизам да ће упркос одређеним тешкоћама ипак доћи до формирања великог броја мањинских самоуправа па тако и српских.

По окончању разних излагања, уследила су многобројна питања и коментари присутне публике, а дводневна међународна конференција, у оквиру које је изведена и импровизирана позоришна представа, приведена је крају оценом учесника скупа да су овакви форуми веома корисни и поучни, баш зато, организатори су најавили да ће и до године приредити конференцију која ће расправљати о положају националних и етничких мањина у Мађарској и Војводини.

Предраг Мандић

Делегација Министарства за дијаспору у Поморишју

Потребни учбеници и предавачи

Иако је била предвиђена посета Александра Чотрића, државног секретара Министарства за дијаспору Републике Србије, због објективних разлога, уместо њега у Поморишје су на позив Сегединске српске заједнице 26. маја допутовали Звонко Шошевић, виши саветник и Дејан Вакањац, виши стручни сарадник поменутог ресорног министарства.

Пут гостију из Србије најпре је водио на Катедру за славистику при Сегединском универзитету где су их дочекали и поздравили Иштван Фериц, шеф Института за славистику, Агнеза Каџиба, универзитетски доцент и Биљана Максимовић, лектор за српски језик при поменутој универзитетској установи, који су представницима Министарства за дијаспору пажњу скренули на проблеме попут набавке књига, лектире на српском језику, односно, важност обезбеђивања особе која би била задужена за предавање српске књижевности.

Звонко Шошевић је у свом одговору подвукао да куповина издања на српском језику не представља никакав проблем министарству које ће ту обавезу преузети на себе, међутим, решавање персоналних питања потпада у делокруг Министарства за просвету и спорт Републике Србије и тај проблем ће Министарство за дијаспору, свакако, сугерисати предстаницима другог ресорног министарства.

Саветници су, потом, на кратко присуствовали и мањинској конференцији у Дому народности где су послушали излагање Ђуре Поповића, потпредседника Уреда за националне и етничке мањине у Мађарској и укратко се информисали о раду мањинске установе, а затим су отпутовали у Деску где су најпре посетили месну српску православну цркву где их је поздравио јереј Светомир Миличић, парох дешчански.

У друштву Кристифора Брцана, председника месне Српске мањинске самоуправе и Боривоја Руса, потпредседника ССМ Срба у Мађарској погледали су и зграду Српске основне школе и забавишта (нажалост, малишани и ученици поменутих установа баш тада су били на прослави Међународног дана деце па се сусрет са њима није се остварио), а затим су прешли у зграду локалне самоуправе где их је примио начелник села Јожеф Шимиц.

Током пријатељских разговора, којима је присуствовао и Ђура Поповић, потпредседник Уреда за националне и етничке мањине у Мађарској, посебно је истакнута улога српске мањине у животу села, поготово Културно-уметничког друштва „Банат“ које је надалеко, широм Европе признато и познато па је преко нашег најтрофејнијег и настаријег српског ансамбла и сама Деска постала чувена.

Јожеф Шимиц је подвукао да ће село и надале потпомагати напоре српске мањине у очувању и неговању идентитета, културе, језика и

вере, будући да они представљају богатство насеља.

Двочлана делегација из матичне нам земље потом је увид стекла у рад сегединске српске забавишне групе у Риго улици где их је у друштву Тинде Лоци, директора свих сегединских забавишта и Еве Пожар, шефице Дечјег вртића у Риго улици примила и поздравила Наталија Дукић-Стантић, главна васпитачица српске забавишне групе. Радознали

малишани су, том приликом, радо рецитовали својим гостима, штавише, уручили су им цртеже а за узврат су добили поклон-издања „Политикиног забавника“.

И у овој образовној установи постигнут је договор да ће Министарство за дијаспору Републике Србије након достављања дописа са најпотребнијим захтевима изаћи у сусрет сегединској српској забавишној групи – пре свега, ради се о бојанкама,

Публика у сегединском Српском клубу

књигама прилагођеним узрасту деце које долазе на српска забавишна занимања.

У вечерњим сатима, након што су у друштву протојереја Бранислава Галића, пароха сегединског погледали месни Српски православни храм, Звонко Шошевић и Дејан Вакањац су у сегединском Српском клубу одржали презентацију рада Министарства за дијаспору Републике Србије с посебним освртом на израду нацрта Закона о дијаспори и попис српске дијаспоре. Поред прегледа ресорног министарства, излагачи су пажњу скренули и на потешкоће са којима се суочавају а нису заборавили да истакну ни важност Закона о денационализацији будући да Срби, па тако и у Мађарској, могу да затраже одштету за некада одузету имовину уколико располажу свим документима, потврдама и своју молбу упуте на адресу Републичке дирекције за имовину.

У редовима публике било је таквих који су одмах затражили формулар, а такође се разговарало и о могућностима евентуалног откупа родне куће Милоша Црњанског у Чонграду. На дневни ред су доспела и друга актуелна питања која се тичу Срба у расејању, а окончањем целодневне посете Поморишју, Звонко Шошевић, виши саветник Министарства за дијаспору боравак на југу Мађарске оценио је следећим речима:

– Драго нам је било што смо се могли срести с нашим Србима у Сегедину и Дески. Пошто смо први пут боравили овде, настојали смо да прикажемо шта је наше министарство за ове две године успело да уради и шта намерава још да учини. Одговорили смо на питања, везана за будуће наше активности и дали конкретне сугестије које се тичу решавања неких ситуација, остваривања одређених идеја међу којима су многе од изузетног значаја за Србе на југу Мађарске. Веома смо задовољни посетом и гостољубивошћу у коју нисмо ни једног тренутка сумњали – ми смо се трудили да не дајемо лажна обећања, већ да дамо конструктивне предлоге и мислим да смо у томе успели, што значи, да ћемо наставити нашу сарадњу уз обострано задовољство, моћи ћемо поново доћи овде чиста образа и са нескривеним задовољством.

П. М.

Звонко Шошевић и Дејан Вакањац у сегединском Српском клубу

Посета сегединској српској забавишној групи

Разговори на Сегединском универзитету

Свечаност у сали ССМ

Моми Димићу урочена награда „Јаков Игњатовић”

Срби у Мађарској имали су прилике да се, после дужег времена, поново сретну са књижевником Момом Димићем, кога су први пут упознали средином шездесетих година прошлог века. Од тада до данас, у Будимпешти је боравио двадесетак пута, а нека од путешествија остала су овековечена у његовим делима.

Овога пута Мома Димић је у Будимпешту дошао на позив Задужбине Јакова Игњатовића која му је доделила своју годишњу награду. Свечаност уручења овог признања уприличена је у сали Самоуправе Срба у Мађарској, а осим лауреата присуствовали су јој и чланови задужбине, амбасадори Србије и Македоније у Будимпешти, посленици српске и мађарске писане речи, међу којима и познати песник Ференц Јухас.

Присутне је најпре поздравио председник кураторијума, Драгомир Дујмов, а затим је председник задужбине др Радомир Ластивић између осталог подсетио на њене циљеве и образложио одлуку да овогодишње признање оде у руке Мома Димића.

Представљајући овог угледног српског књижевника, др Предраг Степановић се најпре осврнуо на средину шездесетих година од када датира њихово пријатељство, односно на период када је Димић објавио своја прва дела:

– Упознали смо се врло млади, када је Мома имао свега две или три књиге. Од тада их је написао педесетак. Године 1963. објавио је своје прво драмско дело, „Путар”. У часопису „Видици” тада је објавио три краћа одломка из романа „Живео живот Тола Манојловић”, и један нешто дужи у часопису „Дело”. Роман је изашао 1966. године и наишао на изузетно добар пријем у књижевној јавности. У року од 2-3 месеца написано је о њему двадесетак критика, без изузетка позитивних. Од тада па до данас Мома Димић се огледао у скоро свим књижевним жанровима. Писао је и драме и филмске сценарије, а по његовом роману „Шумски грађанин” снимљен је филм „Како сам систематски уништен од идиота”.

Др Степановић је подсетио да је Мома Димић не само књижевник, него и светски путник, који је био на свим континентима осим на Антарктику. У Будимпешти је први пут боравио 1965. године и она ће му од тада постати полазна тачка за путовања по Европи, али често и циљ његовог поласка на пут. Проводи дуже време у Америци 1974. године, посећује низ градова, упознаје писце, професоре књижевности, слаviste.

– Као што сам и рекао, пишући о његовој књизи „Песник и земљотрес”, Мома Димић је пропутовао уздуж и попречно целу Европу, од најсевернијих градова Шведске до сунчане Шпаније, од Лондона до Русије, прокрстарио Америку, био у Сибиру и у Турској, завирно у Африку. Био је и у Аустралији и написао низ путописа о том континенту. Сва ова путовања су уродила богатом путописном прозом, сврстаном у пет књига.

Мома Димић се у Будимпешти обрео двадесетак пута и природно је да је писао и о њој. У роману „Максим српски из дома старца” друго поглавље носи наслов „Живот у Мађарској”. Реч је о животу пишчевог деде Пурета, који је столарски занат учио у Новој Пешти, а када га је ту задесио Први светски рат, сместио се код једне рацке породице у Тукуљу. Зато је требало посетити и Тукуљу, а резултат те посете је подужи путописни текст „Главна улица у Текелу” који се налази у књизи „Песник и земљотрес”.

Као дугогодишњи организатор Београдског међународног сусрета писаца, Мома Димић је одржавао пријатељске везе и са многим мађарским књижевницима. Према речима др Степановића, посебна прича је Димићево заузимање за српске писце у Мађарској, о чијим је делима у више наврата писао. Поред свега тога, бави се и српском књижевношћу у дијаспори уопште, а за то што су неки писци из Мађарске постали чланови Удружења књижевника Србије, можда је највећа његова заслуга.

Захваљујући се на награди, Мома Димић је рекао да је међу признањима

Мома Димић

ма које је до сада добио у свом и више него четрдесетогодишњем књижевном раду, ово прво признање с пуним именом и презименом једног истакнутог српског ствараоца:

– Утолико ми је драже јер је обележено баш печатом Јаше Игњатовића, класика српске прозе, чија смо дела читали и изучавали и у оквиру школске лектире, печатом гласовитог Сентандреја, којег смо ми из „долње земље” примали и високо уважавали не само као ваљаног и плодног писца, оца модерног српског романа, него и као неког који је те витешке победе своје изборио на просторима „великог утешњења”, или како би се то спортским језиком казало – на „гуђем терену”. Уз Милоша Црњанског, рођеног само четири године након Јашине смрти, у месту Чонграду, Јаков Игњатовић је свакако најзначајније име које је у свом постојању на овоме тлу изнедрила српска дијаспора – до дана данашњега.

Хиландар на југу Балкана и Сентандреја, овде на северу, одувек су представљали међаше и светионике, до облака високе, сведочанство да није било залуд путовати, селити се и зидати, борити се и опстајати на удаљеним местима, по рубовима матице – речити доказ током протеклих векова – како вели Милан Кашанин – по свету „нисмо сејали само кости, него смо сејали и мисли”.

Једна од пламених мисли Сентандреја Јаше Игњатовића је и та његова повоздашња окренутост према свету, с љубављу и без мржње према другим народима, и не само у духу дичног поклика „Ми Сентандрејци, же целог света слави”, него и у истинском прожимању и огледању с тим океаном светским, пре свега упознајући (и не имитирајући) књижевност Запада, изучавајући језике, наслађујући се путовањима, разумевајући њихову мешавину и многозначје. „Напред у свет” – поручује нам и наш предак духовни Јаков Игњатовић, храбрећи нас својим националним делом, али чија су прегнућа у свему што је створио и написао – уистину светска.

Као адвокат по професији, нема

сумње да је Јаков Игњатовић добро познавао живе и пресне карактере својих јунака, које као да је преузимао директно из народа и хроника свакодневног живота. На другој страни, Игњатовић није гајио нимало илузија у нарочиту вредност и савршеност актуелне српске књижевне сцене. „А да је наш књижевни језик доста сакат”, пише у својим мемоарима, „мало ће их бити који ће у то посумњати. Код нас пребацује један другом рђав језик, а оно и онај који пребацује, од истог боље пати”.

Великан српског реалистичког романа, писац великог тематског спектра, творац релефно изнијансираних књижевних јунака као што су Васа Респект или Шамика Кирић, Јаша Игњатовић није писао стихове, али је зато имао савршено развијено и то поетско чуло, пратећи присно великане писане речи, готово делећи њихов песнички удес и судбину. О Бранку Радичевићу, којег је Јаша само једанпут сусрео у свом веку, оставио је изванредан портрет, додајући душевно: „Да ме је судба довела у животу да с њима живим, држим да бисмо били и остали до смрти неодлучими побратими. Нити би нас икаква противна политичка струја одвојила”.

А кад је већ поменута реч политика, подсетио се и на још једно дело Јашино мишљење: „Политика није сунце око кога се окреће књижевна планета”.

О да, ова наша књижевна планета окреће се око мајстора и бардова, какав је био несумњиво Јаша, и чијим се умећима и лепотама и данас крепимо. Тај изузетни дар и мајсторство у чувању и обликовању речи умео је Јаша да проналази, и цени, и код других и искрено да му се диви.

Сећајући се великана српске књижевности чијом сам немалом заслугом и ја данас овде у Пешти и Сентандреји, престоним градовим српске књижевности, не могу да завршим ово своје слово захвалности и бројним живим претечама мојих књижевних ликова, тим неписменим или полуписменим људима, чије сам речи, и не само просте речи, преносио у своје књиге и записе, дакле, Толи Манојловићу, чији живот живи и данас на сцени Атељеа 212, захваљујући глумци Петру Краљу, деда Були, мајстору који је столарски занат учио управо у Пешти, затим мом Чеу, „уображеном болеснику”, ког су ипак систематски уништили идиоти (тако се зове Шијанов филм снимљен по мом роману Шумски грађанин) и многим другима склоњеним у моје романи и приповетке – закључио је Мома Димић.

Свечаност у сали Самоуправе Срба у Мађарској била је и прилика да се гост из Београда поново сретне са мађарским песником Ференцом Јухасом и да му том приликом уручи недавно објављену антологију у којој се нашло и неколико Јухасових песама.

Драган Јаковљевић

Награду Задужбине Јакова Игњатовића уручио је њен председник др Радомир Ластивић

(Наставак из претходног броја)

Први дани нових влада били су веома тешки. Оне су имале пуно поверења у народу, али мало снаге и скоро никаквих средстава. Срећа је ипак била, да је свет, понесен величином момента, срећан због остварења својих идеала, и свестан одговорности, био спреман на велика прегарања и нове жртве. Нарочито се у тим временима наш српски део показао као истински велик. Он је племенито опростио сва зла и увреде, братски је раширио руке, и нигде није победу и слободу окаљао покољем освете. Тешкоћа је било и иначе. Три велике расуте аустријске армије, без хране, без дисциплине, обезглављене, острвљене крвљу и пљачком, повлачиле су се на три стране преко нашег подручја; преко Истре и Словеније са талијанског ратишта, преко Војводине са србијанског и румунског, и преко Црне Горе и Далмације са албанско-мађарског. Све је то требало да пређе преко наших и иначе насилним реквизицијама опустошених и изгладнелих крајева! Како то спречити без војске, и то поуздане? Брига је била велика. Али се срећно пребродила. Сва та војска била је потпуно деморалисана, заплашена, као изгубљена и гледала је само час пре да побегне од нас и да се дочепа своје куће. Биле су понегде довољне саме наше грађанске страже да их разоружају или упуте на рад. Много више мукe било је у Словенији са зеленим кадром, у који су ушли и по неки прави разбојници са жељом да пљачкају, а било је и слушајева чисте обести и праве анархије. Све је то мање-више било брзо пресечено, када је дошла српска војска и са њом војнички ред.

Биле су од првог дана велике и политичке тешкоће. На доста страна није било правога поверења. Срби су хтели час пре, без икаквих формалности, сједињење са Србијом. Српске војнике поздрављали су и позивали као браћу и ослободиоце. Међутим, у Загребу се отезало. Хтело се, да се Народно Веће и његово подручје сматра као посебна држава, која ће као таква водити преговоре. Председништво Већа објавило је, да оно представља „врховну владу југословенских земаља“, да има своју властиту војску и морнарицу и „нотифицирало“ је савезничким владама „постанак независне и суверене државе Словенаца, Хрвата и Срба“. Овластило је 1. новембра Југословенски Одбор, а не српску владу, да код других држава заступа интересе те нове државе. Од страних сила ниједна није признала те нове државе; једина која је то учинила била је српска влада. Ово наглашавање стварања државе Срба, Хрвата и Словенаца правдало се тим, како треба нагласити да Југословени немају више ништа заједничког са Хабзбуршком монархијом и да их ваља сматрати као нешто засебно. То је, говорило се, било потребно због Талијана, који су, у последњи час, кад је скоро све већ било прсло, почели своју офанзиву и који су продирали у Истру, Далмацију и Словенију тврдећи да не улазе у савезничко него у непријатељско подручје. У Хрватима и Словенцима они су гледали Аустријанце и тврдили су, да се они нису отресли старих веза спонтано, него под утиском талијанске победе и са намером да је изиграју. Само Народно Веће имало је и бржег и непосреднијег начина, да покаже Талијанима свој национални став. Али поред горњег разлога постојао је и други, прикривенији, и опаснији. Извесни људи у Загребу хтели су, да се приликом уједињења све југословенске земље бивше Аустро-Угарске иставе према Србији као целина, само, у тај мах, нису смели јавно објаснити и зашто то желе; једно, да тим не би одбили Србе, и друго због спољашње опасности. Ником од Срба не би пало на ум да прихвати ма какав план, којим би се тада, у оним светлим данима, стварао у ма ком било облику ма какав фронт против Србије.

Владимир Ђоровић

Уједињење

(Историја српског народа – одломак)

Ово дуалистичко схватање наших односа дошло је до израза у такозваном Женевском споразуму. Изасланици Народног Већа ушли су у Женеву у преговоре са Н. Пашићем, србијанском опозицијом и Југословенским Одбором и склопили су споразум: 1) да се „као једна недељива државна целина“ образује држава Срба, Хрвата и Словенаца, и 2) да до сазива Конституанте постоје српска влада и влада Народног Већа, а за заједничке послове да се образује нова влада са половином чланова одређених од српске владе и половином од Већа. Половина чланова те владе заклињала би се српском краљу, а друга половина председништву Народног Већа. Таквом споразуму није се нико надао и изазвао је општу осуду. Српска влада одбацила га је одмах. Н. Пашић бранио се после, да му је тај акт „изнуђен“, пошто се нашао усамљен пред заступницима Народног Већа, Југословенског Одбора и србијанске опозиције, која је, да би га сруши-

ла, пристала и на такво решење. Одбрана је та слаба и тешко разумљива. На таквом начелном питању државник или побеђује или пада, нарочито државник Пашићеве дотадашње линије. Можда је он поверовао, због слабе обавештености, да је такво расположење у народу бивше Аустро-Угарске. У ствари, такво решење желели су тамо само Нерсби и нејугословенски орјентисани елементи. Прибићевић је енергично устао против њега и позвао је Коросеца у земљу, јер овај није имао мандата за коначне преговоре, а најмање за преговоре такве врсте.

Вероватно би већ тада дошло до врло крупних објашњавања, да није било спољашњег притиска. Италија се све више испољавала као непријатељ будуће југословенске државе. Она је окупирали наше подручје, протерала власти Народног Већа с Ријеке, интернирала многе наше националне људе, спречавала извесна лица да преко њеног подручја прелазе за Француску и чинила многе друге пакости. Уништила је чак и извесне јединице флоте, које су после распада Аустро-Угарске монархије биле припале нашој држави. У Далмацији је стога настала општа жеља да се чим пре пречисти положај наше државе, јер се иначе могло очекивати од Италије још више зла. Већ 1. новембра тражила је далматинска влада да се сазове Народно Веће за решавање државно-правног проблема. Том тражењу придружила се 3. новембра и влада за Босну и Херцеговину. Тражена седница, после извесног оклевања, за-

казана је 10. новембра. Била је прилично бурна. На њој су се јасно учврстила два гледишта, односно две идеологије. Било је предлога разних врста. Загреб се колебао. Чак је 6 чланова гласало, мимо Крфски пакт, за републикански облик државе, а ниједан од њих није био Србин. Извесни хрватски политичари хтели су диктирати услове уједињења. У одлучном часу решили су ствар далматински Хрвати, др Јосип Смодлака и др Мате Дринковић. Смодлака је био врло речит, и сугестиван, и опор. „Ви хоћете да правите ортаклук са једном славном фирмом“, говорио је он на адресу извесних Загрепчана, „и улазећи у ортаклук ви хоћете да постављате услове, ви који нисте ни пропала фирма“. И бацао је одговорност на њих за судбину Далмације и наше будућности уопште. Превладало је његово гледиште и присталица Српскохрватске коалиције и народног јединства. Решено је, да се иде у Београд и да се изврши уједињење са Србијом и Црном Гором. Изабран је потом одбор од 28 чланова, који ће имати да сврши преговоре, и дати су му извесни „напутци“ као основне линије за преговоре.

За ово време прогласила је Војводина, 12. новембра, своје непосредно уједињење са Србијом. Сутрадан учинила је то и велика црногорска скупштина, сазвана у Подгорици. Пре тога та скупштина свргла је са престола одсутну династију Петровића. Покушај присталица те старе куће, помаган од Италије, изведен с нарочитом оштрином на Бадњи дан 1918. год., да васпостави њихову власт, завршен је крвавим поразом на цетињском пољу. У борби се нарочито истакла црногорска омладина, задахнута идејом народног јединства. Остали покушаји били су брзо угушени. У тим борбама истакао се нарочито Марко Даковић, ретко честити национални борац и вођа омладине. Он је био душа црногорског Извршног Одбора, коме је био председник војвода Стево Вукотић, брат краљице Милене, и пријатељ старе династије. Вреди забележити, да је први предлог за свргавање Петровића у подгоричкој скупштини поднео ондашњи митрополит а садашњи патријарх Гаврило Дожић.

Споразумевање у Београду свршено је доста брзо. Уговорило се ово: да коначно уређење државе има одлучити Конститuenta, која ће се састати најдаље шест месеци после склопљеног мира; владарску власт имаће регент Александар; законодавну власт вршиће привремено Државно Веће, које се после прозвало Привремено народно представништво, а у које су ушли сви чланови Народног Већа, делегати Народних Скупштина из Србије и Црне Горе, и пет чланова Југословенског Одбора. Влада је била једна, и то заједничка. Пошто је постигнут споразум, а пре образовања заједничке владе, проглашено је свечано 1. децембра (18. новембра) уједињење Срба, Хрвата и Словенаца. Прогласио га је регент Александар, у Београду, на Теразијама, у старој господској кући Кузмановића, где се налазио његов стан. Ту је саслушао поздравни говор шефа делегације Народног Већа, др Анте Павелића, и у присуству чланова српске владе дао му свој историјски одговор. Престоница заједничке државе постао је Београд, наш поносни град са старом и необично богатом прошлошћу.

После толико векова борбе, искушења свих врста, и напора достојних дивљења, наш народ је тога дана дочекао своју давну жељу. Он се скоро сав ослободио туђинске власти и ујединио је своје снаге, да би нове странице своје историје могао писати под бољим условима, посвећен сам себи, неспречаван никаквим туђим притиском. Имао је да покаже колико стварно вреди и шта може да даде себи самом и човечанству.

ИЗ НАШЕ

ИСТОРИЈЕ (18)

Смутна времена II

Дакле, да наставимо. Потпомогнут од стране Византинаца, године 892. или 893. из Хрватске се вратио Гојников син, а Властимиров унук Петар, и збацио са престола свог брата од стрица Прибислава. У Хрватској су сад нашли уточиште прогнани Прибислав и његова браћа, Бран и Стефан. Три године касније, 895. или 896, долазећи из Хрватске, Петра је напао Бран, други Мутимиров син, брат збаченог Прибислава, но није имао успеха. Петар га је победио, заробио и дао ослепити.

Две године касније, дакле 897. или 898. Петра је из Бугарске напао његов брат од стрица, Стојимиров син Клонимир. Он је на почетку постигао приличне успехе, али га је на крају Петар ипак победио и убио. После ове победе над својим супарником, Петар Гојниковић се одржао на престолу пуне две деценије.

За Петра Гојниковића је била срећна околност што је у то време трајало дуже затишје у византијско-бугарским сукобима. У својој политици он се ослањао на Византију и у време цара Лава VI (886-912) признавао њену врховну власт, али је зато одржавао добре односе и са Бугарском, која је управо првих година Петрове владавине превазишла кризу коју је изазвао Борисов син Владимир нападом на хришћанску цркву и покушајем да се врати паганству. На бугарски престо је тада дошао Симеон с којим је Петар склопио чак и кумство, али свакако касније, за време добрих византијско-бугарских односа.

Обнова непријатељства између Византије и Бугарске 913. године имала је тешке последице и за Србију. Уочи битке код Анхијала 917. године – у којој је Симеон поразио византијску војску и дубоко продро у Грчку – српски кнез Петар се негде на обали Неретљана, дакле између Цетине и Неретве, састао са византијским намесником (стратегом) Драча. Захумски кнез Михаило Вишевић је сазнао за овај састанак и обавестио цара Симеона да Византинци поклонима покушавају да придобију Петра Гојниковића, наговарајући га да се удружи са Мађарима и да заједно провале у Бугарску.

Не зна се тачно, само се нагађа разлог непријатељства између захумског кнеза Михаила и Петра Гојниковића. Као што рекосмо, Петар Гојниковић је српску кнежевину проширио и на земљу Неретљана која је раније била самостална кнежевина. Српска власт се на Паганију могла проширити једино из Травуније, али се између те две области налазило Захумље па је можда и ту дошло до територијалних промена на штету кнеза Михаила.

Предраг Степановић

ПИСМА

ИЗВЕСНОЈ

Електронски флерт

Јуче сам се, сасвим случајно, зауставио испред једне стране банке. То ти је једна од оних зграда са стакленим фасадама у виду огромних излога иза којих седе људи у истим оделима и по читав дан гледају у компјутерске екране. Чудно је како сви они успевају да буду готово увек тако предани и заузети. Међутим, тога дана сам, опет сасвим случајно, без ичије помоћи успео сам да сазнам у чему је ствар. Елегантни службеник чији је монитор био најближи стаклу, кришио је основно правило капиталистичког система радног времена. Пажљиво је, пратећи кретање осталих радника, с времена на време кришиом укључивао један други прозор на свом екрану и হাসкао, да не кажем четовао. Смешкао се и гризао доњу усну, дајући себи мали луксуз у виду одмора од трансакција и силних бројева.

Веровала ви или не, на овај начин живота нису навучени само шалтерски радници у тим стакленим банкама. Четовању или „вакуум разговора“ склони су мање више сви. Сада и свака ушица која је успела да кути компјутер на двадесет седам месечних рата има могућност да стартује било кога ко се налази у тим виртуелним собама (чет румовима). Значи, ствари су поприлично једноставне. Када видиш да се твој „ник“ или тишифра која те поближе објашњава као особу, налази на списку, значи да си социјално биће. Да не касниш за друштвом. Да си у кораку са временом, јер се данас сва драж удварања свела на то: седих заваљена у столицу, једеш кокице и уговараш „судар“ са невероватно zgodним типом.

Језик чет мајстора је без сувишних речи. Тачно се зна како се почиње разговор када неког „укликнеш“, када треба рећи године, када се изјасниш за кога смо гласали, где живимо, где смо тренутно док типкамо, чиме се бавимо, да ли смо у браку, да ли смо заузети, да ли волимо групу или један на један, да ли једемо белу или црну чоколаду... Онда се крене у фантазије неке интимније врсте и тада обично све може, док не дођеш у оквир стварности.

Зато је разумљиво што је тај чет избор (информатички писмене) већине. Свет је заиста постао опасно место и више нико нема времена да ризикује ни секунд. Комуникација у виду електронских речи убила је флерт, али је родила нешто сасвим ново, што је многим помогло да се бар понекад, ако ништа друго, осећају пожељно и задовољно. И то је нешто.

Твој Драган

КУЛТУРА МАТИЦЕ

Годишња скупштина САНУ

У Српској академији наука и уметности 1. јуна је одржана редовна годишња скупштина на којој је поднет извештај о раду ове установе у 2005. години и усвојени предлози о избору секретара и заменика секретара у три одељења. Тако је академик Предраг Палавестра поново изабран за секретара Одељења језика и књижевности, а Предраг Пипер, дописни члан САНУ, за заменика. Потврђен је и избор академика Василија Крестића за секретара Одељења историјских наука, док је заменик академик Војислав Кораћ. Академик Светомир Арсић Басара је заменик секретара Одељења ликовне и музичке уметности. Скупштина је изгласала и новог члана Председништва САНУ кога је предложило Одељење језика и књижевности. То је академик Никша Стипчевић чији избор није подржао само академик Драгослав Михаиловић.

Члановима Академије и почасним гостима прво се обратио председник САНУ, академик Никола Хајдин, који је своју беседу посветио раду ове значајне установе у прошлој години. „У околностима које нису биле нимало повољне за нашу земљу, да споменемо само нерешено питање Косова и сарадње са међународним организацијама и донедавно неразрешену судбину државне заједнице, Академија је, у границама својих могућности, радила предано на свим проблемима науке и уметности укључујући и њену веома важну националну и културну мисију“, рекао је Хајдин. Међутим, како је истакао председник САНУ, Академија је не само научна, већ и установа од националног значаја па је дужна да заузима ставове по битним и суштинским питањима нације и државе као што су егзистенција српског народа на Косову и Метохији, питање језика и писма, заштите животне средине, питање националних мањина. Хајдин је указао да је финансијска ситу-

ација у којој се налази САНУ далеко боља него 2002. године, што показује да држава озбиљније схвата значај унапређивања науке. Академија упорно настоји, и како је обећао председник САНУ у својој јучерашњој беседи, неће одустати од тога да јој се задужбине поврате у физичком, а где то није могуће, у финансијском смислу.

Нови споменик у Београду

Београд је добио још један нови споменик, постављен у парку Ћирила и Методија недалеко од Вуковог споменика. Реч је о споменику Ћирилу и Методију који је за Београд извајао познати скулптор Томе Серафимовски, члан МАНУ и САНУ. Овај споменик, који Серафимовски заједно са Српском академијом наука и уметности поклања Београду, свечано је откривен у петак, 2. јуна. На отварању је говорио Никола Хајдин, председник САНУ, академик Цветан Грозданов, председник МАНУ, и градоначелник Београда Ненад Богдановић.

Споменик Ћирилу и Методију изливен је у бронзи, висок је четири, односно са постаментом пет метара. Идеја о подизању споменика мисионарима у ширењу словенског писма и културе родила се још пре три године када је делегација САНУ предвођена Дејаном Медаковићем посетила МАНУ и Охрид. Композицију споменика чини седећа фигура старијег брата Методија, на пању хрasta, који држи отворену књигу усмерену ка публици, ка народу. Изнад њега стоји Ћирило ослоњен на раме свог старијег брата, а левом руком дотиче отворену књигу.

– По легенди, када су двојица мисионара кренула са својим ученицима на пријем код папе у Рим мучили су их и злостављали они који су били противници ширења духовности. Предање говори, да уколико се пресеце хрast, мисија ће им успети и папа ће их у Риму примити. Отуда хрastов пањ као део композиције. На књизи коју држи Методије исписане су прве речи Библије „У почетку беше реч“, а у коренима пања налази се неколико симбола геометријских форми од којих је компонована глаголица, објашњава Серафимовски.

...И

ТАЧКА

Духови

На овогодишњи празник Духова у Б. живе душе није било, град је постао скоро аветињски празан, сви грађани су отишли на неки излет или краћи одмор у оближње бање и одмаралишта, а када су се вратили са запрепашћењем су установили да су градом заиста прошли духови, јер их је дочекао неки чудан, скоро зимски ветар, све канте за ђубре су биле испревртане, улице прекопане, свуда по асфалту зјапиле су огромне, тамне рупе, које су претиле да прогутају неопрезне пролазнике, и грађани су се осећали као небрижни домаћини, који су неопрезно отишли од куће не закључавши је, оставивши своју имовину на милост и немилост поганим силама, па сад морају да отклоне штету, да затрпају рупе, очисте смеће и добро замандале прозоре и врата, како би се заштитили од немирних духова и њихових непредвидивих враголија.

Не пиши као што говориш

Старо правописно правило „Пиши као што говориш“ не важи у Б. пошто су у овом граду током дугих векова његове бурне историје настрадали многи који су се тог прописа придржавали, па сада сви искусни грађани о важним стварима говоре само кришом, између себе, у друштву проверених пријатеља, и ни случајно не пишу као што говоре, јер би у том случају ступило на снагу не језичко, него политичко правило, које је, додуше, неписано, али је зато увек актуелно, и које гласи: „Пиши као што говориш, па ћеш у паклу да гориш“.

Милан Степанов

МАТИЦА НА ДЛАНУ

Тајни план Уједињених нација

Припреме за српски егзодус са Косова

У Србији се ових дана дигла велика прашина после објављивања интерног и поверљивог документа Уједињених нација (у београдској „Политици“) који представља план поступања свих локалних агенција светске организације у Србији и Црној Гори у случају да се преговори о статусу Косова окончају проглашењем његове независности. Тим поводом се у јавности чуло како је опасно и неодговорно обелоданити такав документ, мада је било и оних који мисле да је то ствар редовне процедуре, и да је заправо страшно то што Београд нема спремљену стратегију за најгори исход.

Уједињене нације, наиме, предвиђају да ће српски живаљ масовно бежати са Космета, па се сходно томе, спремају за прихват 70.000 избеглица, међу којима ће, како у тајном документу пише, бити највише жена, деце и старца.

Благовремено прављење „планова за сваки случај“ представља уобичајену праксу озбиљних државних, хуманитарних и невладиних институција у свету које спремају „излазну варијанту“ за свако решење. Постојање таквог плана не значи да УН планирају или прижељују бекство српског становништва после проглашења евентуалне независности јужне покрајине, већ представља висок степен предострожности УН, а сведочи и о постојању свести у УН о ризику који овакав исход носи. Чињени-

ца да се у документу помињу три могуће опције статуса, као и да се српски егзодус предвиђа само у случају независности, указује да су сви међународни челници, почев од генералног секретара УН Кофија Анана и специјалног изасланика УН за преговоре о Косову и Метохији Мартија Ахтисарија, савршено упознати с тим да би независност лако могла да значи и крај мултиетничког састава Косова.

У документу се разрађују три вероватна политичка исхода за Косово. Први је независност у тренутним границама, са две варијанте – јединственом Косовском Митровицом или са аутономним српским областима под влашћу Приштине. Други исход био би независност са поделом покрајине, што значи да би „неки делови, као северни део Митровице, остали под надлежношћу Србије“. Треће могуће решење била би територијална аутономија Косова у оквиру Србије, при чему би неке области задржале српску аутономију, као на пример северне општине митровичке области, северни део града Косовске Митровице и друге области које ће бити одређене на регионалној основи.

У извештају се уопште не помиње могућност да војници Кфора евентуално спрече насиље и изгон мањина, можда због тога што ће „плави шлемови“ тих дана бити заузети паковањем кофера. О преузимању војно-полицијских надлежности од стране Косовског заштитног корпуса, Унмик је ових дана разговарао са Агимом Чекуом. Међународни посредник у преговорима Марти Ахтисари очекује да статус Косова буде познат до краја године. Ваљда ће имати толико обзира да независност прогласе на пролеће 2007, а не у зимским месецима, што није мала разлика за неког ко путује у збегу.

ТЕКУЋА ТРАКА**Услов свих услова**

Сједињене америчке државе су („са жаљењем“, како је наглашено) одлучиле да српској влади ускрате помоћ од седам милиона долара. Разлог је, дакако, Ратко Младић, односно недовољна сарадња са Трибуналом у Хагу. Амерички званичници су чак цитирали српског премијера Војислава Коштуници који је изјавио да је „један човек препрека за напредак читаве Србије“. Што се Вашингтона тиче предаја генерала Младића је једини услов да Србија уђе у Партнерство за мир и тако озбиљније започне евро-атлантске интеграције.

Цело село на продају

Незадовољни исходом референдума, мештани села Сеоца из племена Васојевића, подно Комова, одлучили су да, у знак протеста, продају цело село и одселе се у Србију. У жељи да се освете суверенистима, они су у огласу који се емитује на радио-таласима Андријевице и Плава нагласили да предност имају Албанци, и то с пуно деце. Сеоце је, иначе петнаестак километара удаљено од границе са Албанијом. Има модерне куће, школску зграду и сеоски дом, градски водовод, телефоне, ТВ репетитор и добру путну инфраструктуру.

Дивљи и питоми

Због једне песме Мирослава Илића која је емитована на „Питомом радију“ из Питомаче (Хрватска) у емисији „Жеље и честитке“, против одговорних лица тог локалног радија покренут је прекршајни поступак. Становнике Вировитичко-подравске жупаније узнемирио је рефрен песме, који гласи: „Србија је наше благо/Србија је наша дика/задужбина од давнина/чувај сине наше благо/чувај и ти за свога сина“, па је више њих позвало полицију након чега је обављен информативни разговор с дежурном екипом радија.

Потписан коалициони споразум

Мађарска Социјалистичка партија и Савез слободних демократа потписале су прошле недеље коалициони споразум како би омогућиле формирање нове владе. Нова коалиција с премијером Ференцом Ђурчањом на челу одмах је обећала реформе које ће допринети смањењу буџетског дефицита, који је 2005. године са 6,1 одсто бруто домаћег производа био највећи у ЕУ. „Владина реформа долази, и ми ћемо за кратко време створити баланс у буџету“, рекао је Ђурчањ током потписивања коалиционог споразума. Нова влада ће формално ступити на власт 9. јуна.

Санадер оптимиста

Хрватски премијер Иво Санадер је прошле недеље изразио уверење да се усклађивање ставова земаља чланица Европске уније о европском уставу неће одразити на статус Хрватске и њен пут ка пуноправном чланству у Унији. „Уверен сам да ће ЕУ врло скоро решити то питање и пре рока који је задала, односно пре 2009. године“, рекао је Санадер новинарима. Он је додао да, независно од усвајања европског устава, Хрватска има могућност да кроз амандмане на Споразум из Нице, уђе у ЕУ као 28. чланица, након пријема Румуније и Бугарске који је планиран за наредну годину.

Молитва у Аушвицу

Папа Бенедикт XVI, у току своје прошлонедељне посете Пољској, одао је пошту жртвама концентрационог логора Аушвиц. Као поглавар Римокатоличке цркве и као „син немачког народа“, Бенедикт XVI се у Аушвицу молио за милост и помирење. На „месту ужаса“, како је Бенедикт XVI у недељу означио концентрациони логор Аушвиц-Биркенау, у којем је побијено најмање милион Јевреја, поглавар Римокатоличке цркве је рекао да на овом месту „закажу речи“, те да се може само понизно ћутати и поклонити сенама жртава.

ОКО ПЛАНЕТЕ

Међународни термонуклеарни реактор на бази фузије

Почиње изградња „Вештачког сунца“

Недавно је у Бриселу одржан сусрет министара Русије, Европске уније, Кине, САД, Јапана, Индије и Јужне Кореје, дакле оних земаља које су удружиле своје снаге на стварању првог експерименталног термонуклеарног енергетског реактора – Међународног термонуклеарног експерименталног реактора (скраћено: ИТЕР).

Овај састанак се с пуним правом може назвати и историјским, јер је дато зелено светло за почетак јединственог пројекта који ће – ако се успешно оствари – решити, ни мање ни више, енергетске проблеме света. У јулу, на самиту у Санкт Петербургу чланице Г-8 потписаће споразум о изградњи ИТЕР, док ће учеснице пројекта, које нису у саставу Г-8, ратификовати споразум у складу са националним процедурама.

„Значај реализације пројекта ИТЕР тешко је проценити, јер је у њему реалан пут у правцу освајања новог извора енергије за добробит читавог човечанства“, истакао је на поменутом бриџингом сусрету заменик руководиоца Федералне агенције за атомску енергију Русије Владимир Травин.

Ту чињеницу истиче и академик Руске академије наука Јевгениј Велихов, председник научноистраживачког центра „Институт Игор Курчатов“, директор Савета за разраду ИТЕР: „Термонуклеарна енергија је машта физичара. Она је безбеднија од атомске, јер од ње не прети опасност чернобиљске експлозије и радиоактивне еманације, пошто се реализује идеја не фисије,

већ фузије, то јест, синтезе елемената која не производи ланчану реакцију.“

Гориво термонуклеарног реактора (изотопи водоника) постоји на Земљи у неисцрпним количинама. Међутим, сама термонуклеарна електроцентрала је невероватно сложена по конструкцији и технологијама. Према речима Велихова, „унутар реактора постоје два притиска, формирају се такве температуре да је дуго времена чак решавање проблема запаливања термонуклеарне плазме представљало недостижну машту“.

Изградња ИТЕР-а ће ући у историју човечанства као амбициозни глобални пројекат, остварен консолидованим могућностима људске цивилизације. По свом интелектуалном и финансијском капацитету превазилази међународну космичку станицу.

У срцу термонуклеарног реактора константно ће се одржавати температура од 150 милиона степени (подсетимо да је унутрашња температура Сунца 20 милиона степени). Управо при таквој температури плазме сагоревају изотопи водоника, не остављајући радиоактивне отпатке. Истовремено, на једницу термонуклеарног горива производи се за 10 милиона пута више енергије него приликом сагоревања органског горива, и 100 пута више него приликом цепања језгара урана у реакторима атомских електрана.

Учесници пројекта дуго су дискутовали о томе, где да се гради ИТЕР. У оштрој борби два главна претендента – Јапана и Француске – предност је дата последњој. Грађевинска платформа ће се налазити у Прованси, у нуклеарном центру Кадарш. Актом интелектуалне глобализације пројекта избрисан је појам „једни све поседују, а други само троше“.

Руководство градњом поверено је Међународној дирекцији. Процес управљања биће оствариван помоћу телекомуникационог система ГЛО-РИАД, који је у стању да осигура супербрзи пренос огромних пакета информација и то без губитака.

ЕКО

НОМИЈА

Инвеститори траже повољнију инвестициону климу

У Србији је недавно донесен Закон о инвестиционим фондовима на који се чека још од 2003. године. Тиме ће не само бити формализовано присуство страних инвестиционих фондова на српском тржишту, него се отвара законска могућност да и домаћи инвеститори крену у њихово формирање. Али, којом брзином ће се одвијати тај процес, крајње је неизвесно. На једној страни постоји бојазан да ли ће српски привредници бити заинтересовани да се упусте у тај посао, а с друге стране поставља се питање да ли би тако основани фондови прикупљени капитал имали где да уложе. Како сада ствари стоје, квалитетних хартија од вредности на српској берзи још нема, ако се изузму државне обвезнице старе девизне штедње чији се обим са сваком годишњом исплатом обавеза које доспевају на наплату смањује.

Дакле, могло би се догодити да Србија добије закон који предвиђа три могућа облика постојања инвестиционих фондова, али да они опет неће бити у функцији јер српско тржиште капитала још није развијено, веома је плитко и неликвидно, и као такво неинтересантно потенцијалним инвеститорима. Осим тога, још није промењен Закон о девизном пословању, што значи да изношење капитала из земље није дозвољено, па се поставља питање зашто би се неко упуштао у посао са инвестиционим фондовима, посебно ако се зна да би процес приватизације реалног сектора, где су до сада страни инвестициони фондови проналазили свој интерес, требало да буде окончан наредне године.

Практично, без усвајања новог девизног закона којим би домаћим лицима било омогућено да улажу у дугорочне хартије од вредности које издају државне чланице ОЕЦД и хартије од вредности међународних организација, као и компанија и банака, губи се прави смисао инвестиционих фондова.

Но, неки домаћи економисти, па и сам гувернер

Фале јаке компаније

„Нама су инвестициони фондови преко потребни да бисмо разиждали тржиште, као што су нам и преко потребни други играчи на том тржишту, пре свега јаке компаније које ће се добровољно појавити на берзи са својим акцијама, процењујући да само ту, држећи се правила берзанског пословања, могу да дођу до најјефтинијег капитала у тренутку када им је тај капитал потребан. Нажалост, ма шта која наша компанија мислила данас о себи, какве год она добре резултате исказивала, чињеница је да ми немамо своје блу чипове, немамо ни једну компанију која је спремна да уђе у ту игру”, објашњава Гордана Достанић, директор Београдске берзе.

НБС, упозоравају да би одливање девиза из земље у иностранство могло да проузрокује проблеме у одржавању стабилности девизних резерви, па се отуда поново поставља питање каква је сврха доносити један овакав закон, као и Закон о добровољним приватним пензијским фондовима, ако не постоји развијено финансијско тржиште.

Према процени многих стручњака, пакет новоусвојених закона који осим закона о инвестиционим фондовима чине још и измене Закона о хартијама од вредности као и Закон о преузимању и Закон о рачуноводству и ревизији, ништа од потребних предуслова не обезбеђује. То што ће инвеститори који откупе већински пакет акција у неком акционарском друштву бити сада обавезни да под истим условима морају да откупљују и преостали део капитала, неће оживети Београдску берзу уколико компаније не пођу од тога да им је у интересу да се после преузимања не затварају. Као што, уосталом раније усвојена новина по којој проспекат фирме који потписује директор није више обавезан услов за улазак на берзу, него се та препрека може заобићи иницијативом малих акционара, готово да уопште није коришћена.

лици обавестио шофера, убеђен да ће мајстор да среди ствар, он је само погнуо главу и потврдио како је то са две карте „жива истина“!? Госпођа Кучка је, рече ми господин Пас, „наша стара муштерија“, и увек купује две карте.

Више ми ништа није сметало. Срећан што имам тему за новине, удобно сам се завалио на свој точак и уживао до Будимпеште, смишљајући за ове смрдљиве лажове најгоре могуће погрде. Ствари су, међутим, сутрадан добиле своје оправдање. Враћајући се за Србију схватио сам да је „Фудекс“, у ствари, кријумчарски аутобус, а да ми, остали „нормални“ путници, дођемо као параван. Госпођа Драгица Кучка је у том смислу „стара муштерија“ господина Драгана Паса!

Пар километара пре Томпе аутобус се зауставио на импровизованом паркингу, шофер је муњевито истрчао напоље, где су у истом трену почели да пристижу аутомобили суботичке регистрације. Затим су робу за кријумчарење спретно и уиграно пребацили из аутобуса у ауди и мерцедес. „Наивно“ сам госпођу Драгицу Кучку упитао зашто то раде када и они морају прећи границу, а она ми је, онако, с висине, објаснила како то не иде одједном, већ „наредних дана“, већ у зависности од „смене“ на царини и осталих стварчица. Господин Драган Пас се после сто метара још једном зауставио, истрчао напоље и једну од тих „стварчица“ однео на поклон неком надлежном органу. Када смо најзад прешли границу, свака му је „стара муштерија“ за ову посредничку улогу „дошла“ по десет еврића. Добро, де! Знам да није лепо људе називати псима, чак и када лажу као пси. Овај драги четворonoжац има и презиме: Обрадовић, раса – кријумчар.

Братислав Вељић

КРИВО

ОГЛЕДАЛО

У наредних неколико дана радници „Зеленила“ треба да покосе траву на којој ће 9. јуна почети постављање бине која у основи има око 750 метара квадратних. Подизање звучних кутија и сређивање комплетне инфраструктуре су послови који следе. У концертни простор посетиоци ће моћи једино да уђу кроз 50 пунктова где ће редари цепкати карте (по цени од 500 динара), а бина ће бити дугачка 30 и широка 25 метара. На травнатом терену биће постављено између пет стотина и хиљаду јавних нужника.

Дејан Петрешевћ,
извршни продуцент концерта „Цеца – Ушће 2006“

Гигантски подијум треба ових дана да стигне из Италије. Позорницу поставља фирма „Арко мултимедија груп“, а сличне њој биле су монтиране и на претходним фестивалима у Сан Рему, као и приликом инаугурације новог поглавара Римокатоличке цркве. С обзиром на то да ће озвучење бити јачине око милион вати, можда се и обистине Цецине претпоставке да ће се те ноћи музика чути све до Крагујевца! На трви око Ушћа ће се скупити око 200.000 душа, а површина овог „музичког царства“ биће 40 хектара.

Сретен Радовић,
портпарол Светлане Цеце Ражњатовић

И обични смртници могу да заузму јавну површину за одржавање одређене манифестације, али морају да добију бројне дозволе и плате комуналне и административне таксе. Неопходне су, на пример, дозволе „Зеленила“ или Градског завода за заштиту споменика културе.

Љиљана Кузмановић,
помоћника градског секретара за саобраћај

УГАО ЗА

СМЕХ

Афоризми

Где су српски гробови, ту је и српска земља. То је срећа у несрећи.

Жртве нису биле узалудне. Све је снимала ТВ.

Ја сам председник Југославије. То ми признаје чак и председник Србије.

Косово је српска колевка. Шиптари се нису уљуљкивали.

Не сећам се када сам последњи пут јео. Али знам за ког сам гласао.

Свако ће добијати према потребама. Све док не подлегне повредама.

Србин је Србину окренуо леђа. Брат на брата неће да удари.

Одлетели би комунисти са власти, али лево крило никако да им зарасте.

У новијој историји није изумро ниједан народ. То је велики изазов за нас.

Жандарма се по злу сећамо, па их више тако не зовемо.

Ако следеће године не донесу ништа воље, нек бар однесу ове горе.

Наши богови су као антички, с том разликом што нису лепо, снажни и млади.

Људи су прво били браћа, касније су постали једнаки... слутим да једног дана човек човеку неће бити ништа.

СРПСКА

ПОШТА

Фуј „Фудекс“, бљак!

Прошле недеље сам последњи пут у животу путовао „Фудексом“. Разлог за то лежи у мојој заборавности. Јер, да није ње, онда би онај претпрошли пут у ствари био последњи па до овог последњег не би ни дошло јер би се већ догодило.

Тога сам се сетио чим се у Новом Саду зауставио мини-бус неког новоназарског харамбаше који је свој крик изнајмио славном београдском превознику. Једна је госпођа одмах на улазу седла сама, али је рекла како је крај ње заузето, и да ће неко ући у Суботицу. Тако сам се сместио на једино слободно место – на точку. Али, не на точку у уобичајеном значењу те речи; сваки аутобус има седиште на точку, па никој ништа. Ово је седиште, међутим, заиста било на точку, што значи да је било места само за једну ногу. Мој малер је био у томе што ја имам две ноге, па са оном другом нисам знао шта ћу. Да је метнем за врат, то сам видео да раде у Индији, ал' баш толико да полудим није ред. Ајде, рекох, нема везе, издржаћу до Суботице, јер она кучка што је дигла све четири и опружила се на оба седишта, очигледно лаже, па ћу је ускоро понизити и сести ко човек. Одмах после Суботице направили смо паузу, а ја сам прво, за сваки случај, пришао шоферу и обавестио га о својој намери као и о разлозима. Њему је, канда, било свеједно. Када сам, међутим, по други пут нишао госпођу Кучку за једно место, она ми је рекла да има две карте! Кичма јој је, каже, болесна, па увек купује две карте. Када сам о овој бесмис-

Фестивал мањина у XIII кварту Будимпеште

Фестивал мањина у XIII кварту Будимпеште одржаће се **11. јуна 2006. са почетком од 13.00 сати**. Место одржавања приредбе: испред цркве у Бабер улици, у XIII кварту. У оквиру богатог програма представиће се мањине које живе у кварту: бугарска, ромска, грчка, хрватска, пољска, немачка, јерменска, румунска и српска. У име српске мањине наступиће КУД Табан са својим фолкорним програмом.

„Веронаучни камп 2006“

У организацији Епархије будимске четрнаести веронаучни камп биће одржан ове године у Бати (Százhalombatta) у трајању од 31. јула до 6. августа.

Могу се пријавити деца од 6 до 15 година која су активна у Цркви и похађају веронауку. Заједно са свештеницима-вероучитељима и искусним васпитачима деца ће бити смештена у самом граду недалеко од нашег св. храма. Осим смештаја имаће и потпуно снабдевање: доручак, ручак и вечеру.

У програму као и ранијих година поред часова веронауке, црквеног појања, ручног рада и осталих душекорисних занимања предвиђена је и посета нашем храму у Стоном Београду и излет у Ерд. Главна тема овогодишњег кампа је црквена музика и појање. У оквиру разоноде предвиђена су и купања у градском базену и упознавање знаменитости града.

Пријава се врши са уплатом од 7.000 фт. аконтације. Пријавити се можете до **14. јуна** ове године првенствено код својих **парохијских свештеника** и код организатора о. Павла Каплана на тел. 06-24-482-572.

Српски народоносни табор у Батањи

Културни и документациони центар Срба у Мађарској и Српска основна школа у Батањи позивају вас у Јужноалфелдски српски народоносни табор који ће се одржати у Батањи од **18. до 24. јуна 2006.** године. Рад ће се вршити у следећим секцијама: народне игре, народна музика и матерњи језик.

За учешће, односно партиципацију се плаћа 10 000 фт.

Пожељно је да се пријаве изврше писменим путем (али може и телефонски).

За информације вам на располагању стоје следећи телефонски бројеви: Будимпешта 06 1 331 5345, Батања 06 68 456 006, Деска 06 62 271 377.

„Цезвар“ у продаји

Роман Драгана Јаковљевића „Цезвар“ у Мађарској се може наручити на телефон издавача: **06 30 685 26 43**. На подручју Србије књига се продаје у књижарима „Стубови културе“, у свим већим градовима.

Плесачница уз балканску музику

12. јуна са почетком у 19 сати, свира оркестар „Тракија“

Место: Културни центар „Petőfi Csarnok“
(Адреса: Budapest, XIV. Zichy M. u. 14.)

Програм српског клуба у Будимпешти за месец јуни

• **08. јун** – четвртак, 18 сати – Промоција романа „Цезвар“ аутора Драгана Јаковљевића. Књигу ће представити књижевник Драгомир Дујмов. • **15. јун** – четвртак, 18 сати – Промоција романа „Превозник тајни“ аутора Драгомира Дујмова. Роман ће представити песник Давид Кецман. • **22. јун** – четвртак, 18 сати – Јавна трибина – Актуелни тренутак „Мањински избори“. Тему ће отворити Пера Ластаћ. • **29. јун** – четвртак, 18 сати – тематско вече „Из прошлости рада Српског клуба“. Говори др Војислав Ластаћ.

Промоција романа „Превозник тајни“

Српски културни клуб у Будимпешти и Српска самоуправа у Будимпешти срдечно вас позивају да у оквиру манифестације „Месец промоције културно-политичке делатности Срба из Будимпеште“ присуствујете промоцији романа „Превозник тајни“ аутора Драгомира Дујмова **15. јуна, 2006. у 18 сати**. Књигу ће представити песник Давид Кецман. Место одржавања приредбе: сала СККБ, Будимпешта, V Улица Микше Фалка бр. 3.

Нова стручна литература

у Библиотеци ССМ

УРОШЕВИЋ, Данило

A Naše novine válogatott repertórium – Селективни реперторијум наших новина, Будимпешта: Самоуправа Срба у Мађарској, 2000. (приручник)

БРИЈА, Јован

Речник православне теологије / превео с румунског епископ Господин Митрофан (Кодић) 2. редиговано изд. Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ, 1999. (приручник)

ВЕЛИМИРОВИЋ ВЛАДИКА, Николај

Охридски пролог. Уредник издања Милан Пантелић, Шабац: Глас цркве 2000. (приручник)

ДИМИЋ, Љубодраг

Културна политика у Краљевини Југославији: 1918-1941. Део 1. Друштво и држава, Део 2. Школа и црква, Део 3. Политика и стваралаштво, Београд: Стубови културе, 1997.

ПРЕВЕ, Констанцо

Етичко бомбардовање, есеји – о хуманитарном интервенционизму, о терапевтском ембаргу и о евидентној лажи. Превела с италијанског Марија Живковић, Нови Сад, Прометеј, 2004.

Записници са седница Министарског савета Краљевине Југославије, 1941-1945 (приредили Комнен Пијевад, Душан Јончић) предговор: Љубодраг Димић, Београд,

Службени лист СЦГ: Архив Србије и Црне Горе, 2004. (приручник)

РИСТИЋ, Јован

Бомбардовање Београда (1862. године – фототипско изд. из 1872. Књиге из фонда Библиотеке града Београда, Београд, Библиотека града Београда, 2004.

КНЕЖЕВИЋ, Мара

Књижевно дело Мите Поповића, Сомбор, Учитељски факултет, Центар за издавачку делатност, 2002.

HADROVICS, László

A magyarországi szerb kérdés balkáni gyökerei, Budapest, Magyar Történettudományi Intézet, 1942.

КОЛЕНДИЋ, Антон

Стаљинова смрт: Од Стаљинове до Беријине смрти, Београд, Алтера, 1989.

КАПЛАН, Роберт Д.

Балкански духови: Путовање кроз историју (превела с енглеског Наташа Кецман) Београд, Дан Граф, 2004

Недељни лист Срба у Мађарској. Адреса: Српске народне новине, 1065 Budapest, Nagymező u. 49. Телефон: 475-0654. Главни уредник: Милан Степанов, секретарредакције: Милица Вукајловић. Оснивач и издавач: Српски демократски савез. За издавача: Андрија Роцков. Финансира се на основу мањинског закона из државног буџета посредством Државне задужбине за мањине. Суфинансијер: Министарство културе и медија Републике Србије. Лист дистрибуира Мађарска пошта, а претплаћује се код издавача. Име и адресу послати на адресу Szerb Demokratikus Szövetség, 1065 Budapest, Nagymező u. 49 а уплатити поштанском уплатницом или на жиро-рачун број платног промета 11705008-20417439. Претплата на лист је 4000 фт. за целу годину. За иностранство годишње 40 EUR, (10.000 Фт) – Штампа: КОМП-прес КфТ. Одговорни пословођа: Ференц Ибош. –

Технички руководиоца: Карољ Сабо. ♦ Српске народне новине на Интернету: Home page: www.comp-press.hu/cnn2000 E-mail: stepanov@freemail.hu

HU ISSN 1215-072 x

Јеромонах Никодим (Богосављевић)

Православна култура и Запад (1)

Православни храмови у турском делу Кипра Цркве постале цамије или штале

Православне богомоље у турском делу Кипра, на северу острва, данас личе на све друго само не на хришћанска светилишта. Умуклих звона, без иједног крста, олтара и иконостаса, разваљених врата, разбијених мозаика, саструганих фресака и украдених икона – делују као каква уклетата места из чијих зидина зјапи паучина прожета мемлом.

Око 520 цркава, манастира и капела, по подацима аутокефалне Православне кипарске цркве, демолирано је, опљачкано и опустошено у протекле три деценије, од турске инвазије, у лето 1974. године (као одговор на војни пуч у Атини која је хтела да припоји себи Кипар) када је земља подељена на јужни, грчки, и северни, турски део.

Свака и најмања грађевина посвећена Богу, која у међувремену још није претворена у цамију, ресторан, хотел, најобичнији бар, шталу или у најгорем случају обичан јавни тоалет. Вапај кипарских Грка, дубоко религиозних па отуда и наглашено осетљивих на свако вандалско скрнављење верске светиње, враћа им се преко Медитерана без већих одјека. Уједињене нације (Унеско), Европска унија, Кипрани кажу и цео остали свет, одавно су упознати са дубоком исламизацијом православног парчета њихове земље, али ни после толиких година неких озбиљнијих реакција нема – иако је јасно да без помоћи споља сами неће успети да реше тај проблем. Тек ових дана 110 чланова Европског парламента, како пише домаћа штампа, потписало је неку врсту декларације којом се осуђује систематско разарање културног наслеђа на северу острва.

Кипранин Панајотис Деметрију и Италијан Илос Брегето верују да ће у року од наредна три месеца успети да сакупе довољан број потписа (367) како би издејствовали да поменута декларација стигне и на дневни ред парламента. Па ако буде довољно расположења и воље да декларација прерасте у резолуцију највишег европског правног тела, биће то, мишљење је предлагача, довољно убедљив адут да се Турска додатно замисли пре него што отпочне преговоре о придруживању европској породици заказане за октобар.

У прилог тврди да се од рата (1974. године) наовамо у горњем делу острва – где 35.000 турских војника има задатак да „штити“ невелику етничку енклаву кипарских Турака – смишљено уклања сваки траг Византије, износи се податак да је, рецимо, најмање 28 православних цркава, на брзину, прекројено у војне објекте. На ужас јужњака, најмање 13 Божјих кућа, укључујући и својевремено најпосећенију у Кирењу, цркву Панагije Криселусе, служе као најобичније штале. Чека ли српске светиње на Косову иста судбина?

Појам „култура“ потиче од латинског *colere*, у значењу гајити, неговати, односно, новолатинског *cultivare*, истог значења. Отуда је култура изворно везана за обраду земље, дакле, едемско-адамског порекла је, и означава обделавање, обрађивање, неговање, гајење, а касније из тога изведено преносно – развијање, образовање, усавршавање, оплемењивање, богаћење духа (Вујаклија 1997: 469). У различитим научним областима сусрећемо се са различитим поимањем овог термина. О култури се, поред осталог, говори као о „систему циљева, односа, навика и вредности“ (Флоровски 1995: 7), или „као човеково саморазумевање и самоодређење у односу према Богу, природи, историји и делању у тој историји“ (Шмеман 1997: 240). Слично говори Ж. Видовић: „Свака култура је трагање човеково за сопственим „идентитетом““, да би затим додао да тај човек идентитет није „у делокругу фи-

лософије, „погледа на свет“, знања о свету и световности човека, поготово не науке, него тај идентитет чува мисија Цркве Христове“ (Видовић 1997: 108, 110). С овим у вези нас интересује да на основу теолошких знања о Богу, човеку и васељени покушамо да одредимо основне врсте култура.

Човек је боголико створење, чија се богоиконичност, између осталог, огледа и у стварању: Бог је Творац, човек подражава свога Творца тиме што и даље обрађује, дорађује и преображава Његову творевину. Тим стварањем човек у средиште свог односа са целокупном васељеном поставља Бога, тако што Божију творевину приноси Богу на осветљавање. Зато благословени однос према свету човеку даје царско, свештеничко и пророчко достојанство домаћина читаве васељене (Флоровски 1995: 16; Видовић 1997: 116). Међутим, човек је након пада престао са свештенодејствовањем, и од градинара се претворио у себичну и самодоволну штеточину, грабљивца. Последице нарушавања благослова Божијег су, већ је то сада видљиво, катастрофалне, са извесношћу да у догледно време могу бити и катаклизмичне.

Из ове уводне теолошке премисе можемо закључити да карактер, облик и смисао једне културе зависи управо од уређивања овог троједног односа: Бог, човек, творевина. Другим речима, од човековог односа према Богу и Његовој творевини зависе одлике и, што је јако битно, крајњи циљ целокупног човековог стваралаштва на пољу организовања државе, науке, права, привреде, уметности, спорта, и сл. У односу на ово све културе свих времена и

цивилизација, и нарочито, времена у коме ми данас јесмо, можемо поделити на две основне групе: на оне културе у чијим средиштима односа човека и творевине стоји Бог, Пресвета Тројица, Богочовек Христос, и на оне културе у којима човек негира или само привидно признаје постојање Творца, и у средиште света и културе поставља самог себе, у потпуности подређујући творевину, презирући њено достојанство богостворености и израбљујући је до последње њене честице, капи или зрна. Из овога произилазе и основне разлике оба ова типа култура и у односу на њихов крајњи циљ или смисао: богочовечанска култура има за циљ прослављање Творца и избављење од смрти и пропадања човека и читаве твари; антропоцентричне културе, пак, званично имају за циљ побољшавање и усавршавање човека и технике, док је, заправо, њихов основни смисао у стицању материјалних богатстава и апсолутне власти и контроле над читавим човечанством. Зато бисмо први тип културе могли назвати духовном и богочовечанском, а други материјалистичком, утилитарном, човекоцентричном. Прва је стварана и повратно ствара заједницу личности, а друга колективитет индивидуа.

Можемо додати и добро познату мисао да је у основи културе, као њена жижа, од самог почетка култ, обред, односно, жртва. С овим у вези могли бисмо рећи да је у жижи православне културе жртва Господа и Спаса Исуса Христа, Сина Божијег и Сина Човечијег, док је у средишту западне културе жртва коју у виду читаве творевине и читавих народа самој себи жртвује владајућа олигархија.

Старац Јефрем
Катунакијски

Речи поуке

Не могу да се уздржим. Зато причам. Као мрав, када нађе тамо неку храну, па иде, обавести цео мравињак, рецимо, и дође много мрва да поједу ту храну. Као што свети Златоуст каже: „Велико теле, пуна трпеза, нико не излази гладан.“ Тако и ја, не могу да то задржим за себе. Тако је. То што сам нашао, дођи и ти, дођите да се наједете, овде је ризица!

Фото: Иван Јасинић